

MAGDALENA BRZĄKAŁA, ANDRZEJ SĘKOWSKI

Androgenia - nowe spojrzenie na problem identyfikacji z rolą płci

WSTĘP

Problem identyfikacji z rolą płci jest jednym z podstawowych zagadnień teoretycznych i badawczych współczesnej seksuologii. Badanie mechanizmów powstawania i kształtowania się procesu identyfikacji z rolą płci wydaje się być warunkiem sine qua non zrozumienia zachowań ludzi w małych grupach społecznych (np. interakcje między członkami rodziny), jak i dużych formacjach społecznych.

Artykuł ten jest próbą przedstawienia innego od dotychczasowych spojrzenia na mechanizmy identyfikacji z rolą płci. Koncepcja androgeniczna wyrosła z potrzeby innej, niż tradycyjna, analizy zachowań kobiet i mężczyzn w warunkach ciągłej zmiany norm i standardów zachowań jednostki w ewoluującym, pluralistycznym, współczesnym społeczeństwie. Ewolucja w zakresie norm i standardów zachowań powoduje, że jednostka narażona jest na ciągłe stresy czy przynajmniej poczucie dyskomfortu psychicznego wynikające z dwóch źródeł. Albo zachowania związane z tradycyjnym rozumieniem roli płci są dysfunkcjonalne w sytuacjach społecznych wymagających elastyczności, albo też niestandardowy styl identyfikacji z rolą płci stoi w sprzeczności z tymi obszarami społecznej rze-

czywistości, które charakteryzują się tradycyjnymi, standardowymi wzorcami regulacji zachowań. W takim ujęciu koncepcja androgeniczna związana jest nierozzerwalnie z nurtem higieny psychicznej i może być traktowana jako model zdrowia psychicznego.

USTALENIA TERMINOLOGICZNE

Podstawowe koncepcje oraz prace badawcze nad problemem identyfikacji z rolą płci pojawiły się na gruncie psychologii czy seksuologii anglosaskiego obszaru językowego. Z konieczności więc pojawią się w tekście angielskie pojęcia określające interesujące nas aspekty zagadnienia. W języku polskim nie istnieją jednak precyzyjne odpowiedniki wszystkich terminów używanych w literaturze przedmiotu w języku angielskim. Pojęcia te są też w znacznym stopniu synonimiczne, ich zakresy znaczeń pokrywają się. Dbalność o precyzję i jednoznaczność w rozumieniu dalszych partii tekstu - zwłaszcza u czytelnika niezbyt często mającego do czynienia z tą problematyką - skłania autorów do poświęcenia nieco miejsca definicji podstawowych terminów

Sex - płeć w znaczeniu biologicznym.

Gender - społeczne aspekty towarzyszące istnieniu płci męskiej i kobiecej (por. Diamont, Karlen. 1980, s.496).

Pojęcie "sex" związane jest z biologicznymi aspektami płci, np. męskie genitalia, kobiecy typ orgazmu itp. "Gender" zaś odnosi się do społecznych aspektów bycia kobietą lub mężczyzną, a więc posiadania określonej płci biologicznej (sex)

Identyfikacja - jak mechanizm ten definiują Imieliński i Dulko (1988) - to kategoria psychosocjologiczna dotycząca uczenia się przez indywidualne podmioty funkcjonowania w społecznych rolach przypisywanych mężczyznom lub kobietom.

Gender identity - to poczucie co do własnej męskości lub kobiecości, ale nie w znaczeniu biologicznym (por. Diamond, Karlen 1980, s.497).

Zjawisko transseksualizmu jest dobrym przykładem ilustrującym znaczenie terminu "gender identity". Transseksualizm przejawia się w całkowitej niezgodności pomiędzy psychicznym poczuciem płci (gender identity) a płcią biologiczną (sex).

Gender role identity - wiąże się ze społecznymi rolami i oczekiwaniami w stosunku do mężczyzn i kobiet (ibidem, s.497).

W literaturze przedmiotu pojawiają się często synonimiczne - do wcześniej zdefiniowanych - pojęcia: sex role, sex role identity. Autorzy byliby jednak skłonni - zgodnie z sugestią Diamond i Karlen (1980, s.441) - używać w tekście pojęcia "gender" i terminów z nim związanych dla podkreślenia społecznych aspektów bycia kobietą lub mężczyzną.

ŹRÓDŁA UJĘCIA ANDROGENICZNEGO

Założenie o istnieniu czynnika zarówno męskiego jak i kobiecego w osobowości człowieka pojawiało się w psychologii - szczególnie w koncepcjach psychoanalitycznych - wielokrotnie. Ujęcie takie było też - w mniej lub bardziej wyraźny sposób - sugerowane na gruncie niektórych koncepcji socjologicznych, zwłaszcza kulturalistycznych.

Koncepcja jungowskiej *a n i m y* i *a n i m u s a* jest tego dobitnym przykładem w obrębie psychologii. Jung zakłada istnienie w psychice każdej jednostki wzorca, archetypu męskiego (animus) oraz kobiecego (anima) i podkreślał dążenie do ich realizacji.

Sugestie co do ograniczonego zasięgu działania siły represyjnej, jaką - w ujęciu psychoanalityków - stanowi kultura, pojawiały się w koncepcjach psychokulturalistycznych,

zwłaszcza w tym nurcie, który zakłada recepcję psychoanalizy do badań socjologicznych.

Kardinerowska "osobowość podstawowa" to głęboka i ukryta warstwa świadomości, na bazie której powstają dopiero osobowości poszczególnych jednostek (por. Szacki 1983, t.II, s. 717). Tendencje do realizacji elementarnych, podstawowych potrzeb i popędów przejawiają się w zachowaniu jednostki - w mniejszym lub większym stopniu - bez względu na nacisk, jaki wywiera kultura poprzez sformułowane wzorce i normy zachowań społecznych.

Ale jednocześnie w pracach badaczy związanych z nurtem psychokulturalistycznym funkcjonuje termin "osobowości statutowej". Linton, twórca dość oryginalnej koncepcji w obrębie psychokulturalizmu, kładzie szczególny nacisk na zróżnicowanie oczekiwań kierowanych pod adresem poszczególnych członków społeczeństwa - zależnie od ich statusu (ibidem, s.723).

Twórcy ujęcia androgenicznego zdają sobie sprawę ze społecznych nacisków w procesie socjalizacji oraz znacznej odmienności w zakresie cech i zachowań, które społecznie przypisuje się pełnieniu roli męskiej lub kobiecej. Z drugiej zaś strony są przekonani, że przejawianie immanentnie tkwiących w jednostce tendencji do zachowań typowych dla płci przeciwnej jest dla człowieka czymś naturalnym, jest w dużym stopniu warunkiem zdrowia psychicznego i nie powinno spotykać się ze społeczną represją. Ze względu na wielość inspiracji i wątków określają swą koncepcję mianem "pluralistyczno-hybrydycznej" (pluralist-hybrid).

PSYCHOLOGICZNA KONCEPCJA ANDROGENII

- podstawowe tezy

Badania, na które powołują się twórcy koncepcji androgenicznej wskazują na odmienny charakter czynnika męskiego i kobiecego w strukturze osobowości człowieka.

Erikson wyróżnił przestrzeń wiążącą się z męskością i kobiecością. Czynniki męski (przestrzeń zewnętrzna) wiąże się z dążeniem do sukcesu, kobiecy (przestrzeń wewnętrzna) - ze zwróceniem do wewnątrz, tendencją do utrzymania równowagi i spokoju. Parson kojarzy czynniki męski z orientacją instrumentalną, z koncentracją działania na rozwiązywanie problemów, kobiecy zaś - z orientacją ekspresyjną, nastawieniem afektywnym, nastawieniem na innych. Podobnie Bakan - dla którego czynniki męski determinuje nastawienie na siebie jako na jednostkę, orientację działaniową, a kobiecy - orientację społeczną, nastawienie na relacje między sobą a innymi (por. Bem 1976).

Fundamentalnymi dla jednostki - w ujęciu androgenicznym - są zarówno cechy męskie jak i kobiece. Tym samym wymiar kobiecości i męskości (u tej samej osoby) traktowany jest jako dwie różne dymensje, a nie dwa końce tej samej dymensji (jak do tej pory określano w wielu tradycyjnych ujęciach psychologicznych). Męskość i kobiecość reprezentują pozytywne cechy pewnych zachowań, podczas gdy do tej pory np. kobiecość traktowana była jako brak męskości. Nasycenie czynnikiem męskim i kobiecym powinno znajdować się - u każdej jednostki - w stanie pewnej równowagi. Nadmierne nasycenie którymś z tych czynników jest niepożądane, dysfunkcjonalne dla równowagi całego układu.

W obrębie tradycyjnego modelu identyfikacji z rolą płci, modelu, gdzie poszczególnym płciom przypisywany jest sztywny repertuar zachowań i cech występują dwie skrajne formy: kobieca kobieta i męski mężczyzna. W obu tych przypadkach mamy do czynienia ze znacznym, nadmiernym - w ocenie ujęcia androgenicznego - nasyceniem czynnikiem męskim lub kobiecym (zgodnym z płcią biologiczną). Latynowski stereotyp "macho" i anglosaski "słabej, bezbronnej kobiety" to przykłady tradycyjnego, choć skrajnego stylu czy sposobu identyfikacji z rolą płci. Jeśli zaś następuje sytuacja odwrotna - tj. charakter czynnika, który dominuje w osobowości jednostki jest

niezgodny z płcią biologiczną - mamy do czynienia ze zjawiskiem identyfikacji z rolą płci przeciwnej (sex reversed identity). Dwa skrajne przypadki tego typu identyfikacji to męska kobieta - gdzie czynnik męski znacznie dominuje nad kobiecym (u osoby z biologiczną płcią kobiecą) oraz kobiecy mężczyzna z dominującym czynnikiem kobiecym przy męskiej płci biologicznej.

Androgenia nie jest prostym czy bardziej złożonym związkiem ogółu cech czy zachowań tradycyjnie przypisywanych roli męskiej i kobiecej. Jest to trzeci wymiar, wychodzący naprzeciw potrzebie określenia się w pluralistycznym społeczeństwie. Model ten uwzględnia zarówno zmiany osobowościowe, jak i zmiany związane z ewolucją struktur społecznych.

Określenie koncepcji androgenicznej jako "pluralistyczno-hybrydycznej" ma - według zwolenników tego ujęcia - następujące uzasadnienie. Pluralizm zakłada, że kobiety i mężczyźni posiadają względnie, a czasem radykalnie różne doświadczenia oraz wychowanie oparte na różnych tradycjach i oczekiwaniach co do roli. Pluralistyczna perspektywa uznaje i w pełni akceptuje istnienie indywidualnej i grupowej różnorodności. Termin "hybrydyczny" zapożyczony został od Rossi i służył jej jako określenie modelu społecznej równości odrzucającego istniejącą strukturę społeczną. Zwolennicy androgenicznej perspektywy zakładają, że połączenie cech męskich i kobiecych w jedną całość daje w efekcie trzeci wymiar, cechujący się większym bogactwem i zróżnicowaniem.

Androgenia przejawia się w posiadaniu cech charakterystycznych zarówno dla własnej płci jak i płci przeciwnej, a co za tym idzie, większej możliwości prezentacji zachowań tradycyjnie niedostępnych własnej płci. Osoba androgeniczna posiada zdolność do elastycznych interakcji z innymi ludźmi, a tym samym jej działanie cechuje się większą skutecznością i efektywnością. W zależności od typu interakcji, jakie podejmuje przy rozwiązywaniu określonych zadań społecznych, przejawia różne zachowania dostępne jej w znacznie większym

stopniu niż osobom nieandrogenicznym. Większa różnorodność stylów życia powinna bazować przede wszystkim na indywidualnych temperamentach, w mniejszym zaś stopniu na oczekiwaniach związanych z różnym typem płci.

Model androgeniczny to kombinacja przede wszystkim tych cech, które są związane z mechanizmami radzenia sobie w sytuacjach krytycznych (coping), dotyczących dobrego, zdrowego rozwoju (thriving) oraz tych, które uosabiają pozytywne cechy męskości i kobiecości. Tym samym charakter tej koncepcji zbliża się do modelu A. Masłowa osoby samorealizującej się, samoaktualizującej. Wolność - rozumiana jako wolny wybór, samookreślenie - to podstawowa cecha osób androgenicznych.

Kończąc prezentację głównych założeń koncepcji androgenicznej autorzy mają poczucie, że czytelnik nie otrzymał obrazu spójnej, jednolitej, jednoznacznie określonej koncepcji. Jest to jednak o tyle trudne, że koncepcja androgeniczna to w istocie sposób czy styl myślenia, ujmowania problemu identyfikacji z rolą płci. Wielość nurtów badawczych, a zwłaszcza pluralizm - traktowany jako jedno z podstawowych założeń - w dużym stopniu utrudniają jednoznaczność sformułowań i wręcz skłaniają do dużej ostrożności. Wszak w zależności od rodzaju struktury społecznej, w jakiej jednostka działa, od typu osobowości, wcześniejszych doświadczeń itp. zależy styl interakcji z innymi członkami społeczeństwa. Styl działania, który dla jednej osoby - w określonej sytuacji może być traktowany jako przejaw androgenii - będzie przystosowawczy, dla innej może być dalece dysfunkcjonalny.

Autorzy wyrażają nadzieję, że rozdział następny poświęcony badaniom nad cechami, czy sposobami zachowania osób androgenicznych pozwoli nieco przybliżyć androgeniczną perspektywę.

BADANIA

Badania preferencji w wyborze zachowań u osób identyfikujących się z rolą płci w sposób tradycyjny i androgeniczny wskazują na istotne różnice w dokonywanych wyborach. Osoby z identyfikacją tradycyjną były bardziej stereotypowe w wyborze zachowań kulturowo przypisywanych własnej płci. Jednocześnie stwierdzono, że poczucie dyskomfortu psychicznego przy wykonywaniu czynności typowych dla płci przeciwnej (cross sex activity) było znacząco większe niż u osób androgenicznych. Te rodzaje aktywności były wybierane znacznie rzadziej.

Bem przeprowadziła badania nad specyfiką działania osób w zależności od typu identyfikacji z rolą płci (androgeniczną, tradycyjną, z płcią przeciwną). Rezultaty wskazują, że:

- androgeniczni mężczyźni działają spektakularnie, nie unikają pewnych zachowań tylko dlatego, że kulturowo przypisywane są one kobietom, są kompetentni zarówno w działaniach instrumentalnych, jak i ekspresyjnych;

- kobiece mężczyźni działają głównie w tych obszarach, które mają ekspresyjny charakter;

- mężczyźni koncentrują się głównie na obszarze zachowań instrumentalnych;

- męskie kobiety pełnią funkcje efektywnie, nie mają oporów w realizacji zachowań kulturowo przypisywanych mężczyznom, mają mniejsze możliwości w zakresie zachowań ekspresyjnych;

- kobiece kobiety odczuwają presję konformizmu, odczuwają dyskomfort psychiczny przy wykonywaniu działań kulturowo przypisywanych płci męskiej, starają się unikać działań mogących przynieść kłopoty, negatywną ocenę lub związanych z ryzykiem, natomiast chętnie podejmują te działania, które wiążą się z pewną gratyfikacją społeczną (por. Heilbrun 1981).

Liczne badania (Casetino i Heilbrun, Gall, Gray, Sears, Webb) wskazują na wysoki poziom lęku, niską samoocenę oraz

poczucie niskiej akceptacji społecznej u kobiet z wysokim poziomem komponenty kobiecości. Badania Mussena wykazały, że posiadanie znacznego nasilenia komponenty męskości koreluje u chłopców w okresie adolescencji z lepszym przystosowaniem psychicznym.

Wysoki poziom czynnika męskości w okresie późniejszym - jak wskazują na to badania Harforda - wiąże się jednak z wysokim poziomem lęku i neurotyzmu oraz niską samoakceptacją (por. Heilbrun 1981).

Dziewczęta i chłopcy z cechami androgenii charakteryzują się wyższym poziomem rozwoju intelektualnego, natomiast u dziewcząt i chłopców charakteryzujących się identyfikacją z tradycyjnymi rolami płci stwierdzono niższą inteligencję i niższy poziom zdolności twórczych.

ANDROGENICZNA KONCEPCJA ZDROWIA PSYCHICZNEGO

Osoby, które identyfikują się z tradycyjną rolą płci - widziane z androgenicznej perspektywy - są znacznie mniej sprawne w funkcjonowaniu społecznym, a efektywność wykonywanych przez nie zadań jest niższa niż u osób androgenicznych. W sytuacjach, które wymagają zachowań tradycyjnie przypisywanych płci przeciwnej reagują obronnie i prezentują dużą sztywność. Obraz osoby identyfikującej się z tradycyjną rolą płci - to obraz problemów emocjonalnych, dlatego że prezentuje tylko jedną stronę możliwości wchodzenia w relacje z innymi ludźmi. Przytoczone badania wskazują na to, że jakkolwiek identyfikowanie się z tradycyjną rolą płci pełni w okresie dorastania funkcję adaptacyjną, to w późniejszym okresie życia, gdzie pojawia się znacznie większa ilość sytuacji społecznych, w których znajduje się jednostka, upośledza w znacznym stopniu elastyczność i sprawność działania.

Jednakże - jak sugerują Kaplan i Bean - recepcja cech i zachowań kulturowo przypisywanych płci przeciwnej nie jest

równie dostępna mężczyznom jak kobietom. Prawdopodobnie kobiety częściej scalają w sobie cechy męskie z kobiecymi, ponieważ są one bardziej zmotywowane do przyswajania cech i wynikających z tego zachowań, które są społecznie akceptowane i gratyfikowane. Dla mężczyzn zaś jest to znacznie mniej korzystne i atrakcyjne. Prezentacja w zachowaniu cech kobiecych jest uznawana za oznakę niższości i słabości.

Wynika stąd dość oczywisty wniosek nie tylko dla badaczy tej problematyki, psychologów czy seksuologów, ale przede wszystkim dla samych mężczyzn. Mężczyźni powinni zweryfikować swe - sztywne często - stanowisko odnoszące się do realizacji własnej roli i zwrócić uwagę na to, jakie korzyści dla zdrowia psychicznego i funkcjonowania przynosi elastyczność (por. Kaplan, Bean 1976).

Cechy związane ze stereotypową rolą płci jako same w sobie nie są patologiczne, czy powodujące dysfunkcje. Patologia wynika tu z istnienia dwóch skrajnych typów zachowań, z których jeden jest mało dostępny przy tym typie identyfikacji.

Celem ujęcia androgenicznego jest stworzenie nowego modelu zdrowia psychicznego. Podstawowym warunkiem zdrowia psychicznego jest - w tym ujęciu - uwolnienie się od stereotypu kulturowego związanego z rolą płci. Przyjmuje się, że nie ma zachowań typowo męskich czy też typowo kobiecych. Zdrowa, samorealizująca się osoba to taka, która wychodzi na przeciw swoim własnym potrzebom jak i wymaganiom sytuacji. Zdrowa psychicznie jednostka to taka, u której identyfikacja z rolą płci jest wyznaczana przez trzy komponenty:

- preferencje w kontaktach na płeć przeciwną;
- gender: role identity rozumiane jako tradycyjna bądź androgeniczna identyfikacja z rolą płci;
- gender identity, czyli poczucie męskości bądź kobiecości dotyczące własnego ciała, zgodne z płcią biologiczną (sex).

ZAKOŃCZENIE

Zaprezentowane w tym artykule podejście do problemu identyfikacji z rolą płci uwydatnia, akcentuje a - poprzez badania - także dokumentuje potrzebę przeniesienia definicji identyfikacji z rolą płci z męskiej lub kobiecej (a więc tradycyjnej) na androgeniczną. Skoro androgenia jest jednym z podstawowych warunków zdrowia psychicznego i prawidłowego rozwoju, to istnieje potrzeba zmiany świadomości dotyczącej identyfikacji z rolą płci zarówno poszczególnych jednostek, jak i zmiany modelu kulturowego.

Badania nad problemem androgenii mają swe konsekwencje zarówno w sferze teorii - a więc lepszego poznania człowieka i zrozumienia jego zachowań, jak i w sferze praktyki. Jeśli chodzi o poznawcze implikacje rozważań nad typami mieszanymi, to wiąże się z tym zmiana optyki w patrzeniu na role płci. Do tej pory tylko niewielka grupa teorii psychologicznych: jak Abrahama Masłowa czy Gordona Allporta brała pod uwagę problem posiadania przez osobę cech płci przeciwnej i traktowała fakt ten jako rzecz normalną. Zwrócenie uwagi na nieuwzględnienie kwestii androgenii w literaturze i potwierdzenie badaniami dysfunkcjonalnego charakteru sztywnych zachowań uwydatnia potrzebę wprowadzenia tej problematyki w obszar psychologii.

Spojrzenie na działanie jednostki z punktu zaproponowanej tutaj koncepcji androgenicznej implikuje - w opinii autorów - określone konsekwencje praktyczne. Czynnikiem bardzo ważnym dla praktyki psychologicznej jest efektywność kontaktu terapeutycznego, relacji między terapeutą a swoim klientem (pacjentem). Zrozumienie faktu, że ludzie nie muszą - a często jest to dla nich zdrowsze - zachowywać się w sposób jaki nakazują standardy kulturowe, pozwala na lepsze wnikięcie w istotę problemów klienta.

Implikacje praktyczne takiego ujęcia nie ograniczają się jednakże tylko do działalności praktycznej psychologów.

Ważniejsza wydaje się możliwość znacznego usprawnienia działania ludzi w różnych, nieraz krańcowo odmiennych od siebie sytuacjach społecznych. Wszak w procesie realizacji różnych zadań i celów społecznych współdziałają, współpracują ze sobą ludzie, którzy swymi cechami czy zachowaniami związanymi z realizacją roli swej płci znacznie, a często diametralnie różnią się między sobą.

Badania amerykańskie ponad 2000 studentów uniwersytetu i miejskiego collegu wskazują, iż w przybliżeniu $\frac{1}{3}$ tej populacji może być sklasyfikowana jako przypisująca sobie identyfikację z typową rolą płci, a $\frac{1}{3}$ - identyfikację androgeniczną. Mniej niż 10% badanych osób identyfikuje się z płcią przeciwną (por. Bem 1976, s.52).

Niestety problem androgenii nie był do tej pory badany w Polsce. Trudno więc o przynajmniej szacunkową ocenę rozkładu statystycznego populacji w zakresie tej zmiennej. Wydaje się jednak, iż - mimo niewątpliwych różnic kulturowych - rozkład tej zmiennej, jaką jest styl identyfikacji z rolą płci w polskiej populacji, nie będzie różnił się znacząco od wyników badań amerykańskich.

Jeśli więc w społeczeństwie działają obok siebie, współpracują, kontaktują się - a więc podejmują różnego typu interakcje społeczne - ludzie, którzy w różny sposób identyfikują się z rolą własnej płci, to problem tolerancji i akceptacji jest problemem podstawowym. Sposób rozumienia społecznej roli własnej płci powinien być kwestią indywidualnej decyzji i wolnego wyboru. Spełnienie tego wymogu jest jednym z podstawowych warunków zdrowego funkcjonowania jednostki w pluralistycznym, współczesnym społeczeństwie.

LITERATURA

Bem S.L., Probing the Promise of Androgyny, w: Kaplan A.G., Bean J.P. (eds.), Beyond Sex-Role Stereotypes. Readings

- Toward a Psychology of Androgyny, Boston 1976, Little, Brown and Company.
- Diamond M., Karlen A., Sexual Decisions, Boston 1980, Little, Brown and Company.
- Heilbrun A.B., Jr., Human Sex Role Behavior, New York 1981, Pergamon Press Inc.
- Imieliński K. (red.), Seksuologia kulturowa, PWN, Warszawa 1984.
- Imieliński K., Dulko S., Przekleństwo Androgyne. Transseksualizm: mity i rzeczywistość, PWN, Warszawa 1988.
- Kaplan A.G., Bean J.P., From Sex Stereotypes to Androgyny: Considerations of Societal and Individual Change, w: Kaplan A.G., Bean J.P. (eds.), Beyond Sex-Role Stereotypes. Readings Toward a Psychology of Androgyny, Boston 1976, Little, Brown and Company.
- Szacki J., Historia myśli socjologicznej, t.2, PWN, Warszawa 1983.

Magdalena Brzkała
Andrzej Sękowski

ANDROGENY - ANOTHER VIEW OF THE PROBLEM OF IDENTIFICATION
WITH THE SEXUAL ROLES
S u m m a r y

This article presents a conception of androgyny which is free from culturally imposed definitions of masculinity and femininity. Masculinity and femininity represent complementary domains of positive traits and behaviors, and that it is therefore possible, in principle, for an individual to be both masculine and feminine, both instrumental and expressive, both agentic and communal, depending upon the situational appropriateness of these various modalities. Moreover, it is argued that for fully effective and healthy human functioning, masculinity and femininity must each be tempered

by the other, and the two must be integrated into a more balanced, a more fully human, a truly androgynous personality. An androgynous personality would thus represent the very best of what masculinity and femininity have each come to represent, and the more negative exaggerations of masculinity and femininity would tend to be cancelled out. Androgyny is a third dimension, but it isn't a complex union of the totalities of traditionally defined masculinity and femininity.

Moreover this article presents researches on psychological consistency of androgyny, and a conception of the healthy personality.

Магдалена Бюнкала
Анджей Сенковски

АНДРОГЕНИЯ - НОВЫЙ ВЗГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ИДЕНТИФИКАЦИИ С ПОЛОВОЙ РОЛЬЮ

Р е з ю м е

В статье представлена концепция андрогении, свободной от влияния культурных стереотипов, касающихся мужественности и женственности. Последние дополняют положительные черты и поведение, поэтому одна и та же личность может быть одновременно как мужественная, так и женственная, инструментальная и экспрессивная, направленная как на собственную деятельность, так и на общее добро, быть зависимой от разных ситуативных факторов и действовать независимо от них. Для здорового и эффективного функционирования мужественность и женственность должны быть представлены вместе и находиться в равновесии, что создает настоящую андрогенную личность. Такая личность должна представлять то, что является наилучшим в па-

раметрах мужественности и женственности. Андрогения является третьим параметром, хотя это не простая связь между традиционно определяемыми мужественностью и женственностью.

В статье приводятся также данные исследований, проведенных в рамках представленной концепции.